

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI

*Kattaqo'rg'on shahar tarbiyachisi
18-sonli davlat maktabgacha
ta'lim tashkiloti tarbiyachisi
Shamsiyeva Mamura Erkin qizi*

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik ahamiyati, tabiatga mehr-muhabbat uyg'otish hamda ekologik tarbiya orqali bolalarda mas'uliyat hissini rivojlantirish masalalari yoritilgan. Shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiyani tashkil etishning samarali usullari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: ekologik tarbiya, ekologik madaniyat, tabiat, maktabgacha ta'lim, bolalar tarbiyasi, ekologik ong, pedagogik texnologiyalar.

Kirish

Bugungi kunda ekologik muammolarning ortib borishi insoniyat oldida muhim vazifalarni qo'yimoqda. Atrof-muhitni asrash, tabiat boyliklaridan oqilona foydalanish hamda ekologik madaniyatni shakllantirish jamiyatning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Shu sababli ekologik tarbiyani bolalik davridanoq boshlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar tabiat hodisalariga juda qiziqadi. Ular o'simliklar, hayvonlar, suv, havo va fasllar haqidagi ma'lumotlarni tez qabul qiladi. Aynan shu davrda bolalarda tabiatga mehr-muhabbat, uni asrash va e'zozlash tuyg'ularini shakllantirish mumkin.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiya bolalarning dunyoqarashini kengaytiradi, tabiatga ongli munosabatni rivojlantiradi va ularda ekologik madaniyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

Ekologik tarbiya tushunchasi va uning mazmuni

Ekologik tarbiya — bu bolalarda tabiatga nisbatan ehtiyotkorona munosabatni shakllantirish, atrof-muhitni asrash zarurligini tushuntirish hamda ekologik bilimlarni singdirishga qaratilgan tarbiyaviy jarayondir.

Bolalarda ekologik tarbiya quyidagi yo'nalishlarda amalga oshiriladi:

- tabiat hodisalari bilan tanishtirish;
- o'simlik va hayvonot dunyosini o'rganish;

- suv va havoni asrashga o‘rgatish;
- chiqindilarni tartibli tashlash odatini shakllantirish;
- tabiatni sevish va himoya qilishga o‘rgatish.

Ekologik tarbiya orqali bolalar tabiat inson hayotining ajralmas qismi ekanligini tushunib boradi. Ular daraxtlarni sindirmaslik, gullarni payhon qilmaslik, hayvonlarga ozor bermaslik kabi oddiy qoidalarni o‘rganadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish

Maktabgacha yosh davrida bolalarning fikrlashi va tasavvuri faol rivojlanadi. Shu sababli ekologik tarbiya jarayonida turli qiziqarli metodlardan foydalanish samarali natija beradi.

Kuzatish metodi

Bolalarni tabiat qo‘yniga olib chiqish, daraxtlar, gullar va qushlarni kuzatish ularda tabiatga qiziqish uyg‘otadi. Kuzatish jarayonida tarbiyachi bolalarga tabiatdagi o‘zgarishlarni tushuntirib beradi.

Masalan, fasllarning almashinuvi, barglarning sarg‘ayishi yoki gullarning ochilishi haqida suhbat tashkil etiladi.

Amaliy faoliyat

Bolalarning o‘zlari gullarga suv quyishi, daraxt ekishda ishtirok etishi ekologik tarbiyada muhim o‘rin tutadi. Amaliy ishlar orqali bolalarda mehnatsevarlik va mas‘uliyat hissi shakllanadi.

Didaktik o‘yinlar

Ekologik mazmundagi o‘yinlar bolalarning bilimini mustahkamlaydi. Masalan:

- “Tabiatni asraymiz”;
- “Qaysi hayvon qayerda yashaydi?”;
- “Foydali va zararli odatlar”.

Bu o‘yinlar orqali bolalar ekologik qoidalarni oson o‘zlashtiradi.

Ertak va she‘rlardan foydalanish

Tabiat haqidagi ertak va she‘rlar bolalarda ekologik tushunchalarni shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Masalan, daraxtlarni asrash yoki suvni tejash haqidagi ertaklar bolalarda ijobiy taassurot qoldiradi.

Ekologik tarbiyada tarbiyachining roli

Ekologik madaniyatni shakllantirishda tarbiyachining o‘rni beqiyosdir. Tarbiyachi bolalarga shaxsiy namuna bo‘lishi kerak. Agar tarbiyachi tabiatni asrasa, tozalik qoidalariga amal qilsa, bolalar ham unga taqlid qiladi.

Tarbiyachi:

- ekologik mavzuda suhbatlar tashkil etishi;

- tabiat burchagini yaratishi;
- bolalarni tabiat qo‘yniga sayohatga olib chiqishi;
- ekologik bayram va tadbirlar o‘tkazishi lozim.

Shuningdek, ota-onalar bilan hamkorlik qilish ham muhimdir. Uyda ham bolalarga tabiatni asrash odatlarini o‘rgatish kerak.

Ekologik tarbiyaning ahamiyati

Ekologik tarbiya orqali bolalarda:

- tabiatga mehr uyg‘onadi;
- ekologik ong shakllanadi;
- atrof-muhitga ehtiyotkorona munosabat rivojlanadi;
- tozalik va ozodalikka rioya qilish odati paydo bo‘ladi;
- mas’uliyat hissi kuchayadi.

Bugungi bolalar kelajak avlod hisoblanadi. Ularning ekologik bilimli va madaniyatli bo‘lib ulg‘ayishi jamiyat taraqqiyoti uchun muhimdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir. Ekologik tarbiya orqali bolalarda tabiatga mehr-muhabbat, uni asrash va e‘zozlash kabi ijobiy fazilatlar shakllanadi.

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida ekologik tarbiyaga alohida e‘tibor qaratish, zamonaviy pedagogik usullardan foydalanish hamda ota-onalar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi.
2. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent.
3. Bolalar psixologiyasi va pedagogikasi.
4. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish asoslari.
5. Xasanboyev J. Pedagogika nazariyasi.
6. Maktabgacha ta’limga oid metodik qo‘llanmalar.